

Од октобра 2000. године написао сам безброј текстова о погрешној економској политици која се води у Србији, те њеним главним реализаторима. Млађан Динкић је у актуелној влади постављен на чело новог мега министарства финансија и привреде, а са коалиционим партнерима је, како сам каже, постигао договор да има *апсолутно одрешене руке да би систем довео у ред*

[1]

Пошто је потпуно јасношта очекује српску привреду и њене грађане и у наредном периоду (све док М. Динкић буде имао

одрешене руке

) мени преостаје да пишем о неким другим темама. Поготово, када комплетна нова владајућа коалиција (

влада промена

), као и њени претходници, непоколебљиво истрајава на *ЕУропском путу*

О актуелној светској кризи много се пише последњих година, али у тим расправама (како научним тако и у публицистичким) има много заблуда и митова који се веома вешто медијски пласирају и одржавају, а онда само масовно репродукују. О правој суштини и основним узроцима глобалне економске кризе која траје од 2008. године и којој се не назире крај скоро да се ништа не може да чује или прочита. У овом тексту ћемо указати на два основна мита: први – финансијска криза у САД је санирана, а за актуелну економску кризу је одговорна Европа, те други – да је финансијска криза у САД избила због неадекватне финансијске регулације. У ранијим текстовима [2] писао сам и о осталим митовима везаним за светску кризу: трећи – суочени смо са озбиљном дужничком кризом која је последица неразумног задуживања појединих држава, четврти – у кризу упадају земље које су неодговорно повећавале јавну потрошњу и имале велике буџетске дефиците, пети – раст неједнакости је последица кризе, шести – криза се није могла предвидети, седми светска економска криза је довела до колапса српске привреде.

Седам митова о светској економској кризи

Пише: Јован Б. Душанић

четвртак, 15 новембар 2012 16:15

Створено је уверење да је финансијска криза у САД санирана, те да је то прошлост, а свет се сада суочио са европском

дужничком кризом која прети да се прелије на остатак света. Недавно је амерички председник Барак Обама *позвао лидере еврозоне да хитно спрече ширење дужничке кризе на остатак света.* Он је такође *з* *а слаб раст америчке привреде, неколико пута оптужио европску кризу.*

[3]

Инсистира се на неопходности брзог реаговања и спречавања да се европска криза не прошири на остатак света, а заборавља се да је криза створена управо у САД и из ње се ширила даље, па и на Европу.

Основни узрочник кризе се свесно прећуткује, а он се налази у злоупотреби долара као светске резервне валуте. САД су користећи своју економску, политичку и војну моћ могле да наметну осталом свету масовно коришћење долара и после 1971. године када су једнострано укинуле конвертибилност долара за злато. Изгледало је да су САД напослетку успеле да пронађу чаробну формулу за вишевековне безуспешне покушаје алхемичара да створе богатство ни из чега. Папир је заменио злато и највећа светска сила обезбедила је за себе јединствену привилегију (коју немају остале државе) да може долазити до огромних реалних материјалних добара из целог света

[4]

(ничим ограниченим и ни од кога контролисаним) једноставним „штампањем“ долара – зелених папира.

Како „апетит долази у току јела“ САД нису могле одолети искушењу да на томе паразитирају и стварају огромна богатства ни из чега. Да би се та погодност могла што више користити САД су предузимале активне мере како би шириле зону коришћења америчког долара, а последњих деценија то се врши и преко свесне дерегулације на

Седам митова о светској економској кризи

Пише: Јован Б. Душанић
четвртак, 15 новембар 2012 16:15

финансијским тржиштима којом је омогућено стварање нових актива трговања (пре свих, такозваних финансијских деривата). Међутим, у научним и публицистичким текстовима се, по правилу, тврди како је дерегулација финансијских тржишта основни узрочник кризе, а да су законодавци и регулаторна тела радили у најбољој намери и нису могли да предвиде до чега ће дерегулација да доведе, те да је за решење проблема неопходна само боља регулатива рада финансијских тржишта.

У самом процесу дерегулације финансијских тржишта нарочито велике негативне последице имало је доношење CRA закона (*Community Reinvestment Act*), те укидање GSA закона (

Gla

ss-

Steagall Act

) Тврдило се да CRA закон треба да омогући свеобухватније обезбеђење кредитних потреба грађана и он је доживео многе промене и амандмане (1989, 1992, 1994) којима су банке биле охрабриване да одобравају такозване сабпрајм (*subprime*

) или другоразредне кредите грађанима са ниским приходима, односно *клијентима са лошим*

кредитним рејтингом, мада се са

великом вероватноћом могло претпоставити да кредити неће моћи да буду враћени

. Они се популарно називају Нинџа (

NINJA –

No Income, No Job, No Assets

) *кредитима, чиме се сугерише да се одобравају лицима, односно породицама без дохотка, посла и имовине.*

Године 1995. донет је можда и најзначајнији амандман на овај закон којим је омогућена такозвана секјуритизација стамбених

кредита и продаја хартија од вредности створених по том основу. Кроз веома сложен процес секјуритизације (у који је укључен велики број учесника – банке, хипотекарне корпорације, велики финансијски конгломерати, рејтинг агенције, осигуравајућа друштва, консалтинг и ревизорске куће, маркетиншко-рекламне агенције итд.) проблематични стамбени кредити су конвертовани, односно

„препаковани и оплемењиван

и

“ у хартије од вредности (које од рејтинг агенција, по правилу, добијају најбољи рејтинг – ААА – као изузетно квалитетне и неризичне

). Тако су финансијском алхемијом, добрим делом, ненаплата потраживања по стамбеним кредитима претворена у првокласне хартије од вредности (финансијске деривате) које се затим продају широм света. Сви учесници у овом ланцу играли су своју улогу у свесној превари и то су радили са великим ентузијазмом.

Финансијски деривати постају важан предмет берзанских шпекулација и њихова вредност у време избијања кризе (2008) више него десетоструко премашују вредност глобалног БДП-а, мада је само пре три деценије вредност финансијских деривата била занемарљива. [5] Ове промене водиле су значајном повећању потреба за „штампањем“ нових долара и невероватно брзом расту финансијских тржишта на којима се шпекулативност временом претворила од периферне у његову основну карактеристику. Финансијским шпекулацијама може да се створи профит, али се њима не ствара нова вредност и оне представљају извлачење вредности створене у реалном сектору. Тако данас имамо две паралелне економије, једну – реалну која ствара производе и услуге и другу – виртуелну која „ствара“ новац берзанским шпекулацијама и која постаје све доминантнија у односу на реалну економију. Виртуелна економија не може да постоји без реалног сектора, јер она од њега живи, односно на њему управо и паразитира.

До 1999. године на снази је био GSA закон (*Glass-Steagall Act*) из 1933. године којим је извршено раздвајање комерцијалних и инвестиционих банака (комерцијалне банке нису могле да се баве берзанским шпекулацијама), а биле су прописане ригорозне санкције за борбу против корупције, недозвољених шпекулација и коришћења инсајдерских информација на финансијским тржиштима. Законом о финансијској модернизацији из 1999. године замењен је GSA закон и тако избрисана разлика између класичног и инвестиционог банкарства, те омогућено поновно спајање комерцијалних и инвестиционих банака. Дошло је до опасне концентрације у банкарском систему, па је тржишно учешће пет највећих банака са 8% крајем 90-их година повећано на 30% у садашње време, а у њима је доминирао начин резоновања и пракса из инвестиционог

Седам митова о светској економској кризи

Пише: Јован Б. Душанић
четвртак, 15 новембар 2012 16:15

банкарства, односно берзанска спекулација. Банке су постале превелике да би држава могла дозволити да оне пропадну, а истовремено политички јаке да би њихову делатност било ко могао ограничавати.

Знајући да су сувише велике да би држава дозволила да пропадну банке су свесно улазиле у све ризичније послове и када су остваривале велике профите менаџери су награђивани огромним бонусима, а када је избила глобална финансијска криза (којој су, у великој мери, и кумовале) власти САД су за спашавање банака потрошиле хиљаде милијарди долара. Тако је ризик учињен заједничким – када доноси профит он се приватизује од стране менаџера и акционара, а када настају губици они се социјализују, односно пребацују на државу, тачније на све пореске обвезнике. Не само да нико није одговарао него су менаџери банака добијена средства од државе за њихово спашавање користили за нове исплате великих бонуса сада и под новим образложењем и називом *бонуси за лојалност (остајање) менаџера*

. Иницијатива да се законом ограниче исплате бонуса у банкама које су добиле помоћ за спашавање од државе називан је једним од „

ни

рнбершких закона

“, те да се обрачун са банкарима у САД одвија „

брже и жешће него што је то био случај са интелектуалцима у време Мао

“.

Банке су постале тако велике и политички јаке да онемогуће озбиљнија ограничења у своме раду, па сви досадашњи покушаји

ефикасније регулације у САД не показују озбиљније резултате и своде се на козметичке промене како би се сачувао статус кво. Поред тога, регулаторни органи су стално у заостатку настојећи да прате све сложеније и ризичније пословање банака (и других учесника на финансијском тржишту) доношењем великог број компликованих правила. Тако је GSA закон из 1933. године имао само 37 страна и обезбеђивао је финансијску стабилност до краја XX века, а само нови Закон о реформисању Волстрита и заштити потрошача има 8,5 хиљада и још преко 20 хиљада страница пропратних докумената којима су подробније регулисана правила.

Седам митова о светској економској кризи

Пише: Јован Б. Душанић
четвртак, 15 новембар 2012 16:15

Да би се нашли адекватни одговори на изазове са којима се свет суочио на почетку XXI столећа, а који су везани са актуелну глобалну економску кризу неопходно је разумевање суштине и основних узрока који су до тога довели, како би се могле предузети адекватне мере за њено елиминисање. У супротном, слушаћемо о све новим таласима и облицима кризе и она ће још дуго да траје и имаће све разорније последице.

[1] <http://www.kurir-info.rs/dinkic-imacu-odresene-ruke-clanak-317095>

[2] <http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/neoliberalizam-i-kriza.html>

<http://www.slobodanjovanovic.org/2011/10/18/jovan-b-dusanic-nejednakost-izazvana-krizom-ili-obratno/>

[3] <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/13/Ekonomija/1118454/Obamin+strah+od+evropske+krize.html>

[4] Видети детаљније у мојој књизи *Доларска алхемија и казино економија*, Београд, 2009.

[5] Према: К. Берч и В. Михљенко, *Успон и пад неолиберализма*, Завод за уџбенике, Београд, 2012.